

GERMAINE DE STAËL'İN FAİLLİĞİ VE FEMİNİST İLİŞKİSEL ÖZERKLİK ANLAYIŞI

Fatma TÛTÛNCÛ*

ÖZ

Feminist ilişkisel özerklik anlayışı siyaset ve ahlak kuramı içerisinde yer alan soyut, ben-merkezci ve katı akılcılığa dayalı özerk birey anlayışını eleştirirken, siyasi failliğin ve ahlaki özerkliğin önemini korumaya çalışır. Bu nedenle özerklik ve akılcı siyasi öznellik anlayışına tümüyle mesafeli duran feminist kuşuculuğa karşı alternatif bir özerklik anlayışı geliştirilmiştir. Özerkliğin, toplumsal, bağlamsal ve öznelerarası yanını vurgulayan bu ilişkisel özerklik anlayışı kadın öznelerin failliklerinin ortaya çıkarılmasında oldukça ufuk açıcudur. Bu makale tam da böylesi bir özerklik anlayışının ölümünün 200. yılında oldukça ihmal edilmiş bir yazar ve düşünür olan Germaine de Staël'in failliğini görünür kılmak açısından önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Germaine de Staël, ilişkisel özerklik, salon, kadınlık, feminist kuram

(Germaine de Staël's Agency and the Feminist Understanding of Relational Autonomy)

ABSTRACT

The feminist understanding of relational autonomy criticises the abstract, self-centered and rigid rationalist autonomous individual understanding of political and moral theory, while trying to maintain the importance of political agency and moral autonomy. For this reason, as opposed to the feminist skepticism which is reluctant to the autonomy and rationalist political agency, an alternative autonomy understanding has been developed. The relational autonomy underlines the social, contextual and intersubjective character of autonomy and it becomes very stimulating in unearthing the agency of feminine subjects. This article reveals the importance of such an autonomy understanding by making visible the agency of a highly neglected author and thinker Germaine de Staël on the 200th anniversary of her death.

Keywords: Germaine de Staël, relational autonomy, salon, femininity, feminist theory.

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesi.
tutuncu_f@ibu.edu.tr
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2017 Güz, sayı: 24, s. 1-18
ISSN 1306-9535, www.flsfdergisi.com

Makalenin geliş tarihi: 07.06.2017
Makalenin kabul tarihi: 08.11.2017

Anne Louise Germaine Necker 22 Nisan 1766’da Paris’te Kral 16. Louis’nin Maliye Bakanlığı’nı yapan varlıklı ve siyaseten etkin Jacques Necker’in ve Paris’teki entelektüel, siyasi ve diplomatik figürlerin müdavimi olduğu ünlü salonlardan birine sahip olan Suzanne Necker’in tek çocuğu olarak dünyaya gelmiş, kısa sayılabilecek ancak dolu dolu bir yaşamın ardından, 14 Temmuz 1817’de yine Paris’te yaşama gözlerini yummuştur. Madam Necker’in ünlü salonunda küçük bir taburede entelektüel sohbetlerle, annesinin ilgisi ve babasına duyduğu tutkulu bir sevgiyle yetişen Germaine yirmi yaşında, dönemin ruhuna uygun ancak kendii ruhuna uygun olmayan bir biçimde aşka dayanmayan bir gereklilikle İsveç’in Fransa elçisi Baron Erik Magnus de Staël-Holstein ile evlenmiştir. Bu evlilik ona duygusal ve ruhsal bir doyum sağlamasa da siyasi ve entelektüel meraklarını sürdürübilmesinin imkanlarını açmıştır. Madam de Staël adıyla sahip olduğu salon ateşli siyasi tartışmaların, Avrupa diplomasisinin, edebi ve felsefi tefekkürün ve elbette tutkulu aşkların da merkezi olmuştur. İlk önemli eserini henüz yirmi iki yaşında Jean-Jacques Rousseau üzerine vermiş olan Staël, Rousseau’nun akılcı filozoflarla girdiği tartışmada duygunun yani daha çok Rousseau’nun safını tutmuştur. Bunun yanı sıra önemli eserleri arasında trajik bir aşk hikayesinin anlatıldığı, ancak açıkça siyasi çağrışımları olan, kadının statüsüne ilişkin konuşan ve Fransa’nın suskunluğunu mahkum eden *Delphine* bulunur. Bu romanın sadece bir roman olmadığı Napolyon’un tepkisini çekmiş olmasından bellidir: Staël’in sürgün edilmesine yol açmıştır. Yine kadın kahramanının adını taşıyan *Corinne or Italy* de bir aşk hikayesi gibidir; ne var ki aşktan ibaret görülmemiş, Napolyon tarafından sürgününün uzatılmasına yol açmıştır. Çünkü Staël’in bir türlü vazgeçemediği apaçık siyasi çağrışımlar ve eleştirilerle doludur. Fransız Devrimi üzerine yazdığı *Considerations on the Principal Events of the French Revolution* Staël’in *magnum opusu* olarak kabul edilir ve Fransa tarihine, dönemin Fransız entelektüellerine ve mühim olaylara odaklanan, devrim üzerine tarihyazıcılığına önemli katkıları bulunan hacimli bir eserdir. *Ten Years of Exile* ise Napolyon’un dayattığı sürgün dönemine doğrudan odaklanır. Bu sürgün döneminin bir kısmını geçirdiği Almanya, *Germany* adlı eserinin oluşmasında da etkili olmuştur. Üç ciltten oluşan bu eserde Almanların tarihi kadar edebiyat ve sanatına da değinmiştir. Esasen edebiyat da siyaset kadar ilgisinin merkezindedir Staël’in; bu nedenle edebi yaklaşımını ortaya koyduğu *On Literature Considered in Its Relation to Social Institutions* edebiyatın kültürel ve tarihsel anlamda karşılaştırmalı bir analizine dayanır; farklı dönemlerin ve farklı ulusların sanatı ve edebiyatı farklı biçimde kavradığını anlatır. Belli başlı eserlerinden anlaşıldığı üzere, Aydınlanma’yla

romantizm arasında hem yazmış hem yaşamış, ölümünden tam iki yüz yıl sonra bile önemsenmesi faydalı bir şahsiyettir Germaine de Staël.

Kısaca bilinen adıyla Madam de Staël, Fransız Devrimi’nin canlı ve düşünsel tanıklarından biri olmuş, döneminin siyasi ve entelektüel tartışmalarına sirayet etmiş, Napolyon tarafından salonundan yayılan siyasi etkiler nedeniyle sürgüne gönderilmiş, roman, anı ve düşünsel düzeyde eserler vermiş istisnai bir kadındır. Ne var ki tam da toplumsal cinsiyetinden kaynaklı dışlamalar nedeniyle eserleri küçümsenmiş, katkıları önemsiz görülmüştür. Ancak kadın varlığını, emeğini ve failliğini ortaya çıkarmayı amaçlayan feminist ilgi sayesinde Staël’in hem edebi, hem de siyasi eserlerine gereken önem yavaş yavaş da olsa verilmeye başlanmıştır. Bu makalenin amacı bir yandan Madam de Staël’in düşünsel dünyasını, deneyimlerini ve yargılarını görünür kılmak bir yandan da Madam de Staël dolayısıyla feminist kuramcıların geliştirdiği “ilişkisel özerklik” anlayışının feminen failliğin ortaya konulmasındaki katkılarının altını çizmektedir. Bu bakımdan bu makale, her ne kadar Madam de Staël’in çeşitlilik arzeden eserlerinin tümünden beslense de esasen küçüklüğünden ömrünün sonunda değin en kamusal hallerine, en siyasi konulara ve en mahremine işleyen mektuplaşmalarını yani *Selected Correspondence* (2000) adlı eserini merkeze koyar ki failliği layıkıyla görünür kılınsın.

Kadınların failliklerine ilişkin imkansızlıkları dile getiren feminist kuramcılar akıl temelli, siyasi ve ahlaki yargılarda ve edimlerde bulunabilme kapasitesinin erkek egemen karakterini sorgulamakta; kamusal ve özel alanın keskin bir biçimde ayrılmasını gerektiren modern siyasi örgütleniş içerisinde kadınların düşünsel, siyasi ve kamusal katkılarının hem önünün kesildiğini hem de önemsizleştirilip genellikle erkeklerin etkisini taşıdığı gerekçesiyle özgün olmadığının vurgulandığını tespit etmektedir. Staël tam da böylesi bir erkek egemen ağin imkansızlıklarında kendisine bir yer edinmeye çabalamış, toplumsal cinsiyete dayalı güçlülere rağmen kendisini var kılabilmıştır. Yakın zamanda Staël üzerine yeni bir kitap kaleme alan Biancamaria Fontana, Staël’in yaşamına ilişkin göz ardı edilen yanlara odaklanmış ve özellikle siyasi portresini çizmeye karar vermiştir. Zira en çok görünmez kılınan yanı onun kamusal etkileridir. Feminist kuramcılar ve tarihçiler açısından kadınların tarih boyunca kamusal, siyasi ve iktidara ilişkin konulara erişimlerinin güçlüğü temel bir sorundur. Bununla birlikte böylesi alanlarda bir yolunu bulup etkinlik gösterdiklerinde de bu etkinliklerin geçiştirilip küçümsenmesi de dikkat edilmesi ve aşılması gereken bir başka güçlüktür. Gerçekten de Staël’a ilişkin ortalıkta fazlaca dolaşan kimi zaman dedikodu kimi zaman ilginç bir anekdot olarak

anlatılagelenler Staël’in yaşamının merkezine koyduğu siyaset ve iktidar ilişkilerini görmezden gelmekte, ya da bu alandaki etkilerini değersizleştirmeye çabalamaktadır. Fontana’ya göre Staël’in siyasete, iktidar ilişkilerinin kuramsal ve pratik boyutlarına ilişkin katkılarının bugün unutulmuş olmasının iki temel nedeni vardır. İlki Staël’in siyasi etkinliklerinin onun kişisel ve duygusal arzularından kaynaklandığının düşünülmesi; ikincisi ise Staël’in siyaset kuramına ilişkin ortaya koyduklarının inkar edilmemekle birlikte, bunların hiç de özgün bulunmayarak döneminde var olan liberal geleneğin önemsiz bir parçası olması biçiminde hafife alınması, hatta basitçe babası Necker ve aşığı Constant’ın yani erkeklerin düşüncelerinin bir tekrarı gibi kabul edilmesidir (Fontana, 2016:2-3).

Oysa bu mesele sadece Staël’in kişiselliğine, aşklarına, tutkularına ve duygularına indirgenecek bir mesele değildir; genelde kadının kamusal temsili ve özerkliğine ilişkin sorunları tipik bir biçimde barındırmaktadır. Bu nedenle feminist kuram alternatif özerklik arayışlarına girmiştir. Özellikle MacKenzie ve Stoljar’ın kadın sorunu ve özerklik üzerine katkıları dikkat çekicidir. Mackenzie ve Stoljar bireysel özerklik meselesinin feminist kuram içerisinde yeniden ele alınmasının gerekliliği üzerine düşünürken esasen özerkliğin erkek egemen niteliğinden dolayı bu girişiminin ne kadar zor olduğunun altını çizerek. Özerkliği yeniden formüle etmek, ister istemez haklı bir biçimde oluşmuş feminist kuşkların da giderilmesini gerektirir. Yüzeysel bir bakışla özerklik, özgürleştirici bir amaç ve ahlaki bir bakış açısı sunması, kişinin kendi uyacağı kuralları yine kendisinin belirlemesi, başkasının boyunduruğu ve hükümranlığında olmamayı gerektirmesi gibi nitelikleri açısından feminist amaçlara uygun görünmektedir. Ne var ki benliğin, failliğin ve özerkliğin kavranış biçiminin, yoğun bir biçimde hem epistemolojik hem etik açıdan hem de siyaset felsefesine içkin gelenekler açısından feminist kuramın ortaya koyduğu arzular, çıkarlar ve özgürlüklerle uyumsuz olduğu yönündeki feminist kuşklar da haksız değildir. Basitçe özerkliğin bireysel ve rasyonalist karakteri bile feminist kuşkuculuğu haklı çıkarmaya yeter de artar bile (2000:3). Mackenzie ve Stoljar yine de özerklik anlayışına karşı oluşan feminist kuşkuyu dağıtmak ve bireysel özerklik anlayışını feminist bir biçimde yeniden formüle etmek isterler. Bu durumda zikrettikleri özerklik anlayışı “ilişkisel özerklik” olarak adlandırılır (2000:4). İlişkisel özerklik kendine dönük, kapalı ve kendi kendine her bakımdan yeter bir benlik tasavvurunun yerine toplumsal ilişkiselliklere gönderme yapmayı amaçlar. Bu kapalılık ve kendine dönüklükten daha geniş bir bakış açısı ise benliğin içine gömülü olduğu yapıları, toplumsal ilişkilerin bağlamını, kişiyi aşan karmaşık kesişimsellikleri, benliğin öz-belirlemesine dahil edilmeyen

ırk, milliyet, sınıf, cinsiyet, din ve etnisite gibi toplumsal ve tarihsel kategorileri hesaba katmayı gerektirir. Bu itibarla ilişkisel özerklik kişinin ahlaki ve siyasi failliğinin öznelerarası boyutlarını ve toplumsal dokunulmuşluğunu ve dinamizmini her daim göz önünde bulundurur. Ancak unutulmamalıdır ki ilişkisel özerklik faillerin duygusal ve yaratıcı yanlarına odaklanırken onların rasyonel kapasitelerine de önem vermeyi ihmal etmez. Mesele katı bir akılcılığın dışlayıcı despotluğunun kadınları yok saymasına engel olmaktır; yoksa akılı yok saymak değildir. Bireylerin anıları, tahayyülleri, duygusal temayülleri ilişkisel özerklik için yaşamsaldır, oysa genelde ahlaki ve siyasi özerklik tartışmaları tam da böylesi niteliklerin aşılması ya da prosedürel olarak askıya alınmasıyla mümkün görünmektedir. Duygunun ve tutkunun akletme kapasitesini zaafa uğratacağı; nesnel bakış açısını saptıracağı; hakikatin ve hakkaniyetin ancak duygulara gem vurmakla tesis edilebileceği düşünölegelmştir. Nitekim, Staël’in bakışının da hep kişiselliğine, duygularına ve aşklarına yorulması özerkliğin erkek egemen ve katı akılcı karakterinden kaynaklanmaktadır. İşte ilişkisel özerklik kavramsallaştırması özerkliğin erkek egemen karakterinin yarattığı zaafı düzeltmeye çalışır.

Veltman ve Piper’in basitçe ortaya koyduğu gibi şayet feminizm kadınların tahakküm altına alınmasına karşı çıkmalarını ve bu tahakküm ilişkilerinden özgürleşmek de kişilerin kendi yaşamlarını yine kendilerinin istediği biçimde yönlendirmelerini içeriyorsa, bu durumda feminist kuram ve felsefenin özerklik meselesinden vazgeçmesi mümkün değildir (2014:1). Zira özerklik kaybı çok ciddi sonuçlar üretmektedir. Bu nedenle özerklik kaybının yarattığı sorunlar feminist kuramın uğraştığı ancak her zaman sütliman olmadığı meselelerdendir. Feministlerin kadınların özerklik kaybına uğramalarını çözüme ulaştırılması zor, ancak kayıtsız kalınmaması gereken vakalar olarak ele aldıkları bilinmektedir. Özellikle üç önemli özerklik kaybı biçimi hem özerklik meselesinin önemini altını çizmekte hem de kolayca karar verilemez durumlar bulunduğunu göstermektedir. Bunların ilki, kendini yok saymayla birlikte başkalarının arzu ve isteklerine aşırı saygı. İkincisi uyumlu tercih formasyonu dolayısıyla seçimler ve tercihlerin baskıcı toplumsal koşullara göre oluşması. Ve üçüncüsü, faillerin kararlarının toplumsal cinsiyet baskısı gibi görünen durumlara uyumlu olarak şekillenmesi (Stoljar, 2015). Gerçekten de kadınların birçok durumda kendilerinden vazgeçmeleri, altruistik davranmaları, tabir-i caizse saçlarını süpürge etmeleri kadınlıklarına uygun olarak kabul edilir. Ancak böylesi vazgeçiş ve fedakarlıkların aşırılığı özerklik kaybını gösterebilir. Benzer bir biçimde uyumlulaşan tercih formasyonu anlayışında kadınlar tercihlerini kendilerini zorlayan durumlarla uyumlu bir biçimde oluşturabilir; bunu da

rasyonel tercih ve özerklikle açıklayabilirler. Oysa bu durum pekala kadınların kendi arzuladıklarına ulaşmak için uğraşmak yerine ancak kendilerine tanınan imkanlara göre tercihler yapmak durumunda olduklarını gösterebilir. Kadınlara siyasi temsil makamlarını açmayan bir dönemde, feminist olmasa da güçlü bir kadın duyarlılığına sahip olan Staël’in siyasete olan tüm ilgisine rağmen kendisi için herhangi bir siyasi makam talebinde bulunmaması ve böylesi bir talebin imkanını bile tartışmaması Jon Elster’in altını çizdiği, bir türlü üzümlere ulaşamayan tilkinin zaten ekşiydiler diyerek üzüm istemediğini söylemesindeki duruma benzerlik gösterir (Elster, 2008). İçinde bulunulan toplumun çeşitli ataerkil gönderme ve yapılanmaları, kadınların cinsiyetçi çağrılara uygun davranmalarına yol açabilir; kadınların kendilerine dayatılan baskıcı ideoloji ve inançlar dolayısıyla kendilerini değerli bulmamaları, güzel bulmamaları, ya da ikincil bulmaları sonucunda şekillenmiş kimi arzulara ya da tercihlere sahip olmaları mümkündür; bu durum da özerkliği değil, olsa olsa deforme olmuş tercihleri gösterebilir. Örneğin, estetik operasyonların, moda aşırı düşkünlüğün, kimi evliliklerin, bitip tükenmeyen zayıflama kürlerinin kadınlar tarafından istense bile özerk istekler olup olmadıkları tartışmaya açık görünür (Stoljar, 2015).

6

O halde feministler için özerkliğin uzun soluklu erkek egemen karakterini aşındırmak kadar, özerkliğin ve failliğin toplumsal karakterinin göz önüne alınması da önemlidir (Veltman ve Piper, 2014:4). Zaten feminist kuramcıların özerklik meselesi üzerine yoğunlaşmaları ve ilişkisel özerklik alternatifini üzerinde durmaları özerklik çalışmalarının niteliğini de değiştirmiş; failliği biçimlendiren toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamlar dikkate alınmaya başlanmış, faillerin rasyonel kapasiteleri kadar duygularının ve yaratıcılıklarının önemi vurgulanmaya başlanmış ve aşk, dostluk, adanmışlık gibi insani bağların değeri anlaşılmuştur (Veltman ve Piper, 2014: 4). İlişkisel özerklik alternatifinde ortaya konan feminist çabalar, tam da Madam de Staël’in failliğinin hakkıyla ele alınabilmesinin imkanlarını da açmıştır. Zira Staël hem akli, hem duyguyu, hem benliği hem de benliğin aşk dolu maceralarını temsil etmekte, öte yandan siyasal alanın zırhlarını oldukça mahrem bir alandan, kendi kalbinden ve salonundan yıkmaya çabalamaktadır.

Kamusallığın erkek egemen karakterinin en tuhaf paradokslarından birisini kuşkusuz Fransız salonlarında gözlemlemek mümkündür. Kadınlar tarafından sahip olunan bu salonlar esasen entelektüel, siyasi ve edebi anlamda erkeğin failliğini yücelten mekanlardır. Peki ama kadınların hem failliğin imkanlarını yakaladıkları hem de bir kez daha edilgenliğe mahkum

oldukları bu kamusallıkla mahremiyet arasında geçişkenlik gösteren alanları nasıl değerlendirmek gerekir? 19. yüzyılın sonlarında biraz da nostaljik bir bakışla Fransız salonlarına ve bu salonlardaki kadınların izlerine odaklanan Amelia Mason, salonların paradoksal yapısını yansıtır biçimde kitabına, LeBrun’un *kadınların ilham kaynağı olmalarına ama asla yazmamalarına* ilişkin bir öğüdüyle başlar. Fransız salonlarında tüm ihtişam, zeka ve duyarlılıklarıyla varolan kadınlar, dönemin derin erkek egemen karakteri dolayısıyla yazar olma statüsüne layık görünmezler (Mason, 1891:1). Failliğin yazmakla, söz söylemekle, felsefi ve siyasi haklılaştırmalarda bulunmakla somutlaştığı salonlarda, erkekler konuşup onların yazdıkları okunup tartışılırken kadınlara uygun görülen rol suskunca dinlemek, olası harareti yatıştırmak, ortamı düzenlemek olmuştur. Ama her şeye rağmen kadınlar açısından güç ve kamusal etki yaratmak bakımından oldukça istisnai mekanlardır.

Günümüzde, Habermasçı bir etkiyle, tıpkı Londra’daki kafeler gibi Fransız salonları da devlet otoritesinin dışında ortak meselelerin tartışıldığı kamusal alanlar olarak idealleştirilir. Her ne kadar kafeler ve salonlar gibi kamusal alan kurumları toplumsallık, eşitlik ve iletişim alanları olarak benzer nitelikleri paylaşırsalar da Fransız salonlarının en ayırıcı özelliği, kadınların varlığıdır; salonları yaratanlar ve yönetenler hep kadındır. Kadınların bu merkezi ve karar verici rolü katılımcıların da kadınların onayından geçmesini gerektirir; oysa kafeler sınıfsal ayrımları bu denli yansıtmaz, hemen hemen her erkeğe açıktırlar. Salonların kadınlara yer vermekle birlikte elitist yanı açıktır: müdavimleri aristokratlar, diplomatlar, filozoflar, sanatçılar, bilimle uğraşanlar, kardinaller, ayrıcalıklı yabancılar olagelmıştır. Mason’a göre Fransız salonlarının tarihi aynı zamanda o döneme ilişkin tüm bir tarihsel analiz anlamına gelir çünkü salonlar dönemin devlet adamlarını, savaşıçılarını, filozoflarını barındırır. Dönemin düşünce haritasını salonlarda tüm yansımalarıyla bulmak mümkündür. Kısaca salonlarda “bakanlar yaratılır ve azledilir, yazarlar ve sanatçılar burada popüler beğeni kazanır ve Academie Francaise’nin boş koltukları burada doldurulurdu” (Mason, 1891:3- 4).

Mason’ın tespitlerine göre ilk edebi salonlara ayırıcı niteliklerini veren Madame Rambouillet’dir. Yarı İtalyan yarı Fransız olan Madame Rambouillet’nin müdavimleri arasında masallarıyla ünlü Jean de La Fontaine, trajedileriyle ünlü Pierre Corneille ve istisna bir kadın yazar Madame de La Fayette bulunur. Kuşkusuz bu salonlardan dünyanın bilgiyle kurduğu ilişkiye dair yepyeni bir alan açılmaktadır ama yine de toplumun ve kadınların geneli derin bir eğitimsizliğe ve bilgisizliğe tabidir. Mason’a göre entelektüellerin

böylesi “küçük vaha”ları farklı bir imkan yaratmıştır (1891: 4). Bu vahalardan birisi de Madam de Staël’in annesi Madame Necker’a ait olan *the Salon Helvetique*’tir. Madam Necker ününü, toplumsal yeteneklerinin parlaklığından ziyade entellektüel kapasitesi, güçlü karakteri ve elbette eşi Mösyö Necker’in serveti ve siyasi kariyerinden almıştır (1891:223). Madame Necker’in, bir başka ünlü salon yöneticisi Madam Geoffrin gibi Cuma akşamları verdiği yemekler önemlidir. Diderot’nun, Grimm’in, d’Alembert ya da Buffon’un zekice ortaya koydukları argümanlar önemlidir. Zamanla Mösyö Necker’in bakan olarak konumunun ve dahi ve parlak kızı Germaine’nin fikirlerinin de etkisiyle salonu siyaseten iyice önem kazanmış ve adeta yarı devrimci bir renk almıştır (1891: 230).

Ancak burada Madame Necker ile Madame de Staël’in tarzlarının değişimiyle zamanın ruhunun değişimi arasında bir koşutluk olduğunu da görmemiz gerekir. Madame Necker geçmişte oldukça etkili bir tarza sahiptir. Ancak Mason’ın belirttiği gibi: “Onun solgun, düşünceli yüzü, kibar tarzı, yumuşak ve nüfuz edici sesi, tamamı kentlilik ruhu ve kibarlıkla oldukça uyumlu zarif feminen niteliğini göstermektedir ve bunlar daha o zamandan modasını yitirmektedir.” (1891:230) O halde Madame Necker’in ağırbaşlı ve yine de ilginç konuşma biçimi kaçınılmaz bir biçimde Madam de Staël’in “coşkun belagati” karşısında zayıf kalmaktadır. Nitekim Madame Necker kendisinin büyük dünya için yaratılmadığını belirterek şöyle söyler: “Orada Germaine parlamalı ve o sevmeli çünkü onun sahip olduğu tüm nitelikler onu, bir zamanlar hem korkulan hem de aranan bir pozisyona koymaktadır” (1891:230). Gerçekten de Madam de Staël devrim sonrasında sürdürülen salon geleneğinin bir failidir ama edilgen ve çekingen bir moderatör havasında değildir zira tam bir dahi olarak kabul edilir; diğer tüm Fransız salon kadınlarını gölgede bırakacak bir tutku, tahayyül, entelektüel derinlik ve çok yönlülüğe sahiptir (1891:250).

Germaine de Staël’in içine doğduğu ayrıcalıklı sınıf onu inanılmaz bir servet, siyasi nüfuz ve güçlerle donatmıştır ama bu ayrıcalıklara sahip birçoklarına göre ve hatta bunların içinde salon sahibi olacak kadar entelektüel bir ortam içinde bulunanlara kıyasla Staël kendisine apayrı bir alan açabilmiştir. Bu durum, Staël’in bir kadın olarak bir özgünlük ve özerklik imkanına kendi kişisel çaba, heves ve yetenekleriyle de ulaştığını göstermektedir. Staël’in kişisel derinliğin oluşumunda annesi Madam Necker’in salonunda küçücük yaşından itibaren bulunuşunun etkisi ve annesinin onun eğitimi konusunda titizlenmesinin rolü inkar edilemez. Ama bu etki ve rol olumsuzluklar da yaratmıştır. Annesinden aldığı eğitimin ağırlığı dolayısıyla henüz on iki yaşlarında bir sinir krizi geçirmiştir.

Doktorun tavsiyesiyle kitaplara ara verip hava değişimi için kırsal bir dinlenme yerine gönderilmiştir (Staël, 2000:1). Bu yaşında annesine yazdığı 1778 tarihli mektup, yazma ve analiz yetisini ortaya sermektedir:

Sana yazma ihtiyacı duyuyorum. Kalbim ağır, ben üzgünüm ve beni içine hapseden koca evde, benim dünyam ve geleceğim sınırlanmış halde. Benim için değerli olan şeyler için çok az zamanım var ve ben çölden başka bir şey görmüyorum. İlk kez farkettim ki bu alan benim için fazla geniş ve kendi küçük odamda koştum ve umut ettim ki gözüm en azından beni saran boşluğu kapatabilir. Bu geçici ayrılık kendi kaderim için ürpermeme yol açtı. Değerli Annem, sen kendi içinde sayısız teselliler bulursun, fakat benim içimde senden başka bir şey yok (Staël, 2000:1-2).

Yaşamının erken bir döneminde bir yandan idealleştirdiği annesinin sevgisini merkeze alışı, kazanmak zorunda olduğu anne onayı dolayımıyla kendi benliğini güçlü ve derin bir biçimde var etme arzusunu yansıtmaktadır. Ancak açıkça kapatılmışlık duygusu, sınırlandırılmış hal, özgürce yapmak istediklerini yapamama ve adeta çölu andıran geniş bir boşluğun içinde çırpınış, onu genelde kadınların öznelliklerine ve mobilitelerine izin vermeyen iktidar biçimlerine erkenden vakıf kılmıştır. Staël açısından sınırlara, kapatılmaya ve çölleşmeye isyanının en iyi aracı da yazma yeteneği olmuştur.

Germaine de Staël’in yazma yeteneği önemlidir zira diğer kadınları hem yazar olarak hem de özerklik yolunda etkilemiştir. Nitekim Staël’in 1800 yılında basılan, yani Staël otuz dört yaşındayken yazmakta yeterince olgunlaştığı ve sadece edebi değil, siyasi ve toplumsal analizler konusunda da yetkinleştiği dönemde kamuyla paylaştığı *Literature Considered in Its Relation to Social Institutions* adlı eseriyle, feminist bilinç ve tarih açısından son derece önemli olan Mary Wollstonecraft’ın *A Vindication of the Rights of Woman* adlı eserindeki metodolojik bir yaklaşıma öncülük ettiği bilinmektedir. Bu yaklaşım edebiyatın toplumsal ve siyasi düzenlemeleri hem yansıtır hem de etkilediği; birkaç istisna dışında edebi metinlerin kadınların baskı altına alınmasına onay verdiği yönünde bir analitik dikkate dayanan yaklaşımdır. Staël’in bir diğer katkısı, edebi metinlerde yer bulan kadın karakterlerin tasvir ediliş biçimlerinin önemine ilişkindir. Kadın karakterler sadece edebi metinlerde bile varlık bulsalar, bu edebi varlıkları gerçekte kadınların anlaşılmasına ve değerine ilişkin olumlu etkide bulunmaktadır. Dolayısıyla Staël açısından edebi metinlerde yer bulan olumsuz kadın imajına karşı reformist bir müdahale yabana atılmamalıdır. Çünkü olumlu kadın konfigürasyonları kadınları ve aşkı rasyonelleştirir (Carlson, 2000: 322).

“Germaine De Staël’in Failliği ve Feminist İlişkisel Özerklik Anlayışı”
Fatma TÛTÛNCÛ

Staël’den da etkilenmiş bulunan Wollstonecraft’la birlikte Staël kaleme aldıkları, hem edebi hem de düşünsel eserleriyle kadınların failliklerine katkıda bulunmuşlardır. Üstelik Staël’in özgürce ve direngence aşka yönelmesi ve en g cl  siyasi otoritelere (Napolyon’a) karşı koymasıyla hem kendine hem de tüm kadınlara bir alan a abilmifitir.

Ne var ki annesi ile olan iliŐkisi her daim ılımlı olamamıŐtır. Sert ve mesafeli bir mizaca sahip olan Madam Necker yüreği duygu dolu Germaine için özellikle babası ile kıyaslandığında hep biraz uzak kalmıŐtır. Madam Necker’ın Germaine’den beklentileri hep fazla olmuştur. Nitekim on iki yaŐındaki kızının yalnızlığını ve anne sevgisini anlatan ve ona layık olmaya çalıŐtıĐını söyleyen mektuplarına cevaben yazdığı bir mektupta kendisini sevdiğini söylediğinin altını çizip bunu, yüreğini ve zihnini her gün geliŐtirerek ve sürekli olarak Őahsiyeti için fedakarlıklar yaparak, ruhunu din yoluyla yücelterek ve bağlantılı olduğu herkesin mutluluğuna katkılar sunarak ispatlamasını istemiştir (Staël, 2000:3).

Germaine baŐlangıçta annesine büyük bir bağlılık ve hayranlık gösterse de ömür boyu tutku duyduğu ebeveyni kuşkusuz babası olmuş; annesiyle ise sorunlar yaşamıştır. Nitekim genç yaşında yaptığı evliliğin bir aşk ve arzu evliliği olmadığı apa ktır. Bir yandan tipik bir aristokratik evlilik bağı olsa da Germaine’nin bir nedeni, hatta en önemli nedeni annesinden  zg rleŐmektir (Staël, 2000:11). Germaine her ne kadar Mösyö de Staël ile aşk evliliği yapmasa da annesinin istediği kiŐiyle de evlenmemiŐtir. Evlilik sonrası Madame Necker kızına yazdığı mektupta, Mr. Pitt’le evlenmesini istemiŐ olduğunu, böylece harika bir karaktere sahip bir eŐle yaşamını birleŐtirmiŐ olacağını ve bu eŐin Mr. Necker’ı da kollayacağını düŐündüĐünü yazmıŐtır. Ancak sonuçta kendine göre doğru seçim yapmayan kızını affettiğini belirterek, onun Tanrı için, babası için ve diğer ödevleri için yaŐamasını öĐütlemiŐ, kendisinin de bir kadın olarak eşi Mr. Necker için yaŐadıĐını belirtmiştir (Staël, 2000:12-13).

Staël asla annesi gibi olmayacaktır; yani kendisini eşine, onun baŐarısına ve varlığına adamayacak, sadece eşi için yaŐamayacaktır. Evlilik Staël için tam adanmıŐlıĐını simgeleyen bir mabed değil sadece araçsal bir biçimde onun özgürleŐmesi ve kendi istediği biçimde aktif bir yaşam sürmesi için gerekli ve faydalı bir imkandır. Bu durumda iki farklı kadının, Staël ile annesinin evliliğe yükledikleri anlam üzerinden özerklik meselesini ele aldığımızda en azından  c farklı özerklik yorumuyla karŐılaŐırız. Madam Necker, büyük bir aŐkla bağlı olduğu, sevdiği kadar sevilip saygı g rd Ğu bir evlilik içinde kendince sonsuz bir mutluluk bulmuŐ, her bakımdan ideal bulduğu başarılı, entelektüel, varlıklı, ünlü ve g cl  eşine kendisini tabi

kılmakta herhangi bir mahsur görmemiştir. Buna rağmen açtığı salonuyla kendisine özgün bir alan açma ihtiyacı hissettiği düşünülebilir; ama nihai olarak salonunun da eşinin kariyeri ile uyum içerisinde olmasına ve ona katkıda bulunmasına özen göstermiştir. Her daim bir kadının eşine sadakatle bağlı olması, ona tabi olması ve uyumlu olması hem tanrısal bir ödev hem de erkek egemen yapının gerektirdiği doğal bir durum olarak algılanmıştır. Bir kadın olarak Madam Necker’ın kişilik özellikleri açıkça özerklik idealiyle çelişmektedir zira aşkın örttüğü bir altruizm kadın benliğini silmiş görünmektedir. Ancak feminist kuramcılar erkek egemen özerklik anlayışının zorbalık ve dışlayıcılıklarına karşı da kadın edimlerini ve karakter niteliklerini değerlendirirken dikkatli olmamızı önerirler.

Örneğin Lorraine Code özerklik anlayışının eleştirisini yaparken, ideal “özerk erkek” soyutlamasının sakıncalarının altını çizer ve özerklik saplantılı Batı kültürünü ve onun kalbinde yer alan özerk erkeğe dayanan ahlak kuramını ve epistemolojiyi yanlış bulur. Zira özerk erkek soyutlaması insan doğasını kendi kendine tümüyle yeten, başkalarından izole ve bağlantısız ve bağımsız olarak sunmakta, özerklikle benmerkezci bireyciliği bir tutabilmektedir. Böylesi özerk bir benlik anlayışı, bireyin kendi kişisel amaçlarını maksimize etmek yönünde çabalayıp durduğu, bu çabalama sürecinde de diğer bireylerin saldırı, ayak oyunu ve saptırmalarıyla mücadele etmek zorunda kaldığı gibi bir kabüle yol açmaktadır. Böylece insani özerklik, ahlaki, toplumsal ve siyasi olanı içine çeken bir rasyonel öz-çıkarcı hesabına dönüşmektedir. Gerçekten de böylesi hesaplar içinde mücadele eden kadınlar bulmak feminist kuramcılar ve tarihçiler açısından oldukça güçtür. Böylesi bir hesapta sadakatin, dostluğun ve özenin yeri yoktur; haklarını savunan özerk failer tek başlarına ama birbirlerinin aynısı varlıklar olarak rekabet etmektedirler; ve nihayetinde toplumsal değerler ve pratikler, dayanışma ve karşılıklı bağımlılık anlayışı özerkliğe hanel getirmektedir (Mackenzie ve Stoljar, s.6). Code’un ortaya koyduğu bir soyutlama olarak özerk erkek ideale ne Madam Necker ne de Madam de Staël uymaktadır. Bununla birlikte bu idealleştirmeye hem Madam Necker’ın hem de Staël’in büyük bir saygıyla sevdikleri Mösyö Necker de uymamaktadır. Feminist özerklik kuramcılarının eleştirileri böylesi özerklik biçiminin sadece kadınlar açısından değil—gerçi kadınlar açısından çok daha vahim sonuçlar üretmektedir—erkekler açısından da sorunlu olduğu, yani insani olmadığı yönündedir. Ancak Lorraine Code herhangi bir somut erkek üzerinden özerklik eleştirisi yapmaz. Bu bakımdan Marilyn Friedman’ın özerklik ve erkek özneler söz konusu olunca feminist kuramcıların Paul Gauguin’in yaşamını örnek olarak sunduklarını hatırlatması anlamlıdır. Ünlü ressam Gauguin, tam da Code’un özerk erkek soyutlamasının ete kemiğe bürünmüş

biçimidir. Friedman’ın belirttiği gibi Danimarka’da bir banker olarak mensup olduğu orta sınıf hayatını, eşini, ve beş çocuğunu terketmiş, tümüyle kişisel bir ilgisi olan sanatsal konuları araştırmak ve ilham kazanmak için güneşli yerlere seyahate çıkmıştır (Friedman, 2000: 35). Elbette Gauguin’in sanatsal başarısı, yani dünya çapında bir ressam olarak ün kazanması, onun özerkliğini olumlu nitelikte yorumlanmaktadır ama böylesi bir özerklik ideali “kadın çıkarları” açısından uygun mudur diye sormak gerekir. Friedman şöyle yazar:

Böylesi anlatılar şunu önerir: pratikte özerklik kadınların çıkarlarının zıddıdır. Çünkü bu, erkekleri, çoğu kadının kendilerinin ve çocuklarının var kalmaları ve refahları için tabi oldukları toplumsal ilişkileri bırakmaya yöneltir (Friedman, 2000: 36).

Erkek egemen özerklik soyutlaması bir yandan erkekleri belli bir biçimde davranmaya yöneltip kadın çıkarlarını zedelerken, bir yandan da kadınların kendi özerklikleri açısından imkansız görünmektedir. Bu bakımdan özerklik ilkesinin kadınların çıkarına ve öznelliklerine uygun bir biçimde yeniden tanımlanması şarttır.

Madam de Staël’in yaşamına baktığımızda tıpkı Gauguin gibi onun da beş çocuğu olmuştur. Staël eşini terketmemiştir ancak evliliğinde eşiyi ayrı yaşamıştır. Beş çocuğundan sadece birisinin babasının Mösyö de Staël olduğu söylenir. İlk romantik ilişkisini Charles-Maurice de Talleyrand’la yaşamış, ama büyük aşk olarak Kont Louis de Narbonne’u görmüş ve ondan iki çocuğu olmuştur. Ünlü liberal düşünür Benjamin Constant’la da dillere destan bir aşk yaşamış ve bu ilişkiden de bir kızı olmuştur (Staël, 2000:6-8). Vivian Folkenflik, Staël’in aşk ilişkilerinin karakteristiğini şöyle formüle eder: “fiziksel çekim, karşılık beklemeyen bir heves, entelektüel teşvik, adanış, siyasi cesaret, intihar tehditleri ve sıklıkla, maddi cömertlik” (Folkenflik, 1987: 7). Eşine ekonomik anlamda bir bağımlılığı olmayan Staël, böylesi bir evliliğin, yani evlenmiş bir kadın olmanın kendisine kısmen de olsa özgürlük alanı açtığını düşünmüş, tutkulu aşkı yaşamının merkezine almış, çocuklarına her zaman sahip çıkmış, onların eğitimlerine ve refahlarına titizlenmiş, kişisel ilişkileri de toplumsal ilişkileri de önemsemiştir. Yani birçok bakımdan ekonomik, toplumsal statü, entelektüel ve eğitsel imkanlara ulaşabilme açısından özerklik soyutlamasına uygun olsa da Madam de Staël yaşamının merkezine kişisel çıkarlarını koymak yerine kişisel aşkları, ebeveynlerine ve çocuklarına olan sorumlulukları ve toplumsallık ve dostluk ilişkilerini koymuştur. Gerçi Gauguin gibi seyahat etmiştir ama bunun nedeni ilham

bulmak değil, siyasi dũşünce ve edimlerinden, salonlarındaki siyasi etkinliklerinden dolayı sürgün edilmesidir.

Gauguin gibi tutkularının peşinden gidip bunun başarılı sonuçlarına açıkça ulaşabilseydi, kuşkusuz ki Staël çok önemli bir siyasi mevkide olurdu. Kuşkusuz Staël’in en önemli tutkularından biri de siyasettir. Ne var ki yaşadığı dönemde siyasete büyük ilgi duyan Staël’in siyasi bir pozisyona gelmesi imkansızdır. O da bunun bilincinde olduğu için siyasi arzularını Folkenflik’in belirttiği gibi siyasi nitelikli romanlar ve kitapçıklar yazarak gidermiş, tüm engelleme ve dışlamalara rağmen yine de “Avrupa’nın siyasi sorunları üzerine kuramsal ve pratik ifadelerde bulunan ilk kadın” olmayı başarmıştır (Folkenflik, 1987:9). Gerçekten de Staël Avrupa siyasetinin dönüşümünde rol oynamış; yönetim kuralları, normlar, ve uluslararası siyasetin pratiklerine ilişkin belirleyici etkilerde bulunmuştur (Sluga, 2015:142). Günümüzde bile erkek egemen bir alan olarak görülen uluslararası siyasette etkin olabilmesi, Staël’in failliğinin kişisel olduğu kadar diğer kadınlar açısından da bugün bile ne denli önem taşıdığı anlaşılır.

O halde Staël’in mektuplarının önemli bölümünü siyasi meselelere ayırması, yaşadığı dönemin iktidar yapıları ve zihniyetleri açısından olmasa da, kişisel tutkuları göz önüne alındığında gayet doğaldır. Devrim sürecinde eşi Mösyö de Staël’a gönderdiği 18 Haziran 1789 tarihli mektupta o hafta Üçüncü Meclis’in soylulara ve ruhban sınıfına bir araya gelip birlikte hareket etmek konusunda bir davette bulunduğunu, ortak güçlerini hakıyla ortaya koymaları çağrısında bulunduğunu, ancak bunun birkaç din adamı dışında pek de kabul görmediğini, göremeyeceğini yazar. Staël’a göre ruhban sınıfın “bıktırıcı ikiyüzlülüğü” sorunken, soyluların “inatçı bilgisizlikleri” siyasi imkanları tıkamakta ve halkın dayandığı Üçüncü Meclis’in de “kör öfkesi”nin işlevsizliği nedeniyle siyasi ve toplumsal durumun içler acısı olduğu yönündeki çok yönlü tespiti ortaya konmaktadır. Tarihin garip bir cilvesiyle Fransız ulusunun görülmedik bir paradoksal durumla karşı karşıya bulunduğunu düşünür Staël: bir yanda açlık, iflas ve iç savaşın karamsarlığı vardır; diğer yandaysa barış, özgürlük ve gücün iyimserliğinin etkisi (Staël, 2000:19-20).

Staël, genel olarak Avrupa’ya baktığında da yavaş yavaş anarşizmin ve despotizmin bütün insanları elbette olumsuz anlamda eşit kıldığını, halbuki içinde yaşadığı dönem için, kralın halkı onları köleleştirmeden nasıl yöneteceğini bilmesini istediğini, insanları kendisinin örnekliliği ile canlandırmasını, bu bakımdan anayasal bir monarşi tesis etmesini arzuladığını belirtmiştir (Staël, 2000: 22). Açıkçası Staël’in siyasi tahayyülü İngiliz tarzı bir monarşinin kurulmasıdır. Kendi ülkesindeki Jakoben katılık

“Germaine De Staël’in Failliği ve Feminist İlişkisel Özerklik Anlayışı”
Fatma TÛTÛNCÛ

ve keskinliklerden rahatsızlık duymuş, ancak bir kralın da aşırı ve denetimsiz bir gücün odağı olmasını eleştirmiştir. Bu durumda halk egemenliğine dayalı bir temsili hükümet ve bütün siyasi hakların meşruiyet kaynağı olarak özel mülkiyet Staël’in temel siyasi kabullerini oluşturmuştur. Siyaset sadece kişisel bir ilgi ve merakı değildir; aynı zamanda kamusal ruhun zayıflamasının yanlış olduğuna inandığı için yurttaşların siyasi kayıtsızlıklarına karşı çıkmıştır (Craiu, 2009:x).

Staël’in yalnızca Fransız siyasetine değil tüm Avrupa siyasetine duyduğu ilgi onun siyasetin basit bir takipçisi değil aynı zamanda etkileyici aktörü olmasını da sağlamıştır. Sluga, Staël’in Avrupa siyasetinin dönüşümünde oynadığı rolün altını çizerek, normatif anlamda erkek alanı kabul edilen uluslararası siyaset alanında etkililiğinin önemini vurgular ve 1813’te İngiltere’de uluslar arası siyasete ilişkin dillerde dolaşan bir ifadeyi tekrarlar: “Avrupa’da üç güç var: Britanya, Rusya ve Germaine de Staël” (Sluga, 2015:143). Gerçekten de yazdıklarıyla hem Avrupa’da hem de Atlantik’i aşan şekilde ün kazanmıştır. Kuşkusuz bu kendi ülkesinin ötesine taşan siyasi ilgisi ve yazıları, önemli ölçüde kendi ülkesinden sürgün edilmesinden de kaynaklanmıştır. Kimi zaman imkansızlık ve olumsuzluklar, kimi imkanların kapılarını da aralamıştır. Daha doğrusu Staël’in siyasete olan ilgisi, gündelik yaşamında, salonunda ve yazılarında siyasetten bahsetmesi sürgün edilmesine yol açmış, sürgün edilmesi de siyasi ilgisinin boyutlarının ve yazılarının kapsamını genişletmiştir.

Ne var ki hep ülkesinde yani Fransa’da olmak istemiştir. Fransa’ya dönebilmek için her yolu denemiş, Napolyon’a mektupla siyasetten uzak duracağına ilişkin sözler bile vermiştir. Napolyon’a, hiç kimseyi yaşamı boyunca incitmemiş bir kadının kaderini alt üst etmeye gerek olmadığını hatırlatmış, bir anne olarak kendi ana vatanından başka bir ana vatan bulmakta çok zorlandığını belirtmiş, Napolyon kadar yüce birinin Staël’a neden bu denli önem verdiğini anlamakta zorluk çektiğini ortaya koymuştur (Staël, 2000:150). Kamusal meselelerden uzak durma sözü ve yakarışları işe yaramamış, Napolyon’un kardeşine yakınlığı sayesinde de bir çıkar yol bulamamıştır. Napolyon’un kardeşi Joseph Bonaparte’a “suçunun” düşüncesizce felsefe ve özgürlük hakkında konuşmak olduğunu, ama bunun bedeli olarak bütün Necker ailesinin Fransa’dan sürülmesini zalimce bulduğunu dile getirmiştir (Staël, 2000:150).

Gerçekten de ne İngiltere’de ne Almanya’da ne de İtalya’da evinde hissetmiştir. Frankfurt’tan babasına yazdığı mektupta Almanya’da kendisine iyi davranıldığını ama Frankfurt’un aydınlanmadan uzak olduğunu ve Almanya’daki tüm maddi ürünlerin tahammül edilemez olduğunu, ne yatağın,

ne yiyeceğın, ne de sobanın katlanılır olduğunu belirtip, vatan hasretini dile getirmiştir. Almanların yargılarını kapalı tuttuklarını, pazar günleri bile bunları ifşa etmediklerini söyleyip yakınarak Paris’e dönmesinin bir yolunu bulmasını istemiştir (Staël, 2000: 156). Ama Almanya’da yaşamını bomboş geçirecek bir kadın da değildir. Almanya’da kaldıkça giderek daha fazla edebi ve felsefi ilgilere yoğunlaşmaya başlamıştır. Böylesi bir düşünce dünyasının kendisine yabancı olduğunu belirten Staël, kitaplarla ilgili her şeye duyulan Alman ciddiyetinden etkilenmiştir. Nitekim kendisi de Almanya üzerine bir kitap yazmaya karar vermiştir. Almanları çok özgün bulmaktadır: Dünyanın en barışçıl insanları olarak görünmelerine rağmen tümüyle fantastik bir tahayyül gücüne sahiptirler. Staël’a göre İngilizlerin duyarlılığı, Fransızların yüceliği ya da İtalyanların duygusal derinliği yoktur onlarda; ama yine de kendilerine ideal bir dünya yaratabilmişlerdir ve bu dünyaya tümüyle yeni bir kavramsal çerçeve sunabilmişlerdir (2000:169). Her ne kadar indirgemeciliğe varan yargılarda bulunsa da, Staël hem ulusların farklılığının farkedilmesi yönünde hem de her ulusun özgünlüklerinin ortaya çıkarılması yönündeki bir vatanseverlik duygusunun öncülerinden olmuştur. Zira kendisi de güçlü bir vatan aşkıyla dolup taşmıştır. Ne var ki vatanseverlikle ilgili sorumlulukların yalnızca erkeklere uygun görülmüş olması da Staël’in failliğini değerlendirirken farkedebileceğimiz bir diğer önemli noktadır.

Germany adlı eserinin kadınlarla ilgili bölümündeki tespitleri bu bakımdan dikkat çekicidir. Yaşadığı dönemde kadınlık ve erkeğin erdemler açısından ayrıldığını vatanseverlikle ilgili erdemlerin erkeklere uygun görüldüğünü anlatır. Staël, erkeklerin askeri ve yurttaşlığa ilişkin erdemleri yani vatanseverlik erdemlerini yerine getirmek üzere siyasi kurumlara getirildikleri ülkelerde onlara yüklenen üstünlükleri gerçekleştirdiklerini tespit eder. Bu sayede erkekler onlara uygun görülen hakları şerefle kullanıp dünyanın efendileri olabilmektedirler. Staël, kadınlara böyle bir kapının asla aralanmadığını kendi deneyimlerinden de bilir. Ancak dikkat etmemiz gereken, erkeklerin en yüksek sayılan erdemlere çıktıkları gibi boşluğa veya köleliğe düştüğünde en aşağılara da düşebilmektedirler. Buna karşın Staël kadınları daha istikrarlı bulur (Staël, 1813:38). Kadınlar daha dayanıklıdır çünkü hem doğa hem de toplum onlara böyle bir alışkanlık kazandırmıştır. Staël kendi dönemindeki tüm kısıtlanmışlıklara rağmen kadınların erkeklerden ahlaken çok daha değerli olduklarına inanır. Dönemindeki egemen kötülüğün bencillik olduğu tespitiyle Staël, erkeklerin kadınlarla kıyaslandığında daha az cömertlik ve daha az duyarlılık sahibi olmak durumunda olduklarını belirtir. İşte kadınların farklılığı burada ortaya çıkar. Staël’a göre erdemlerin en güzeli *kendini adamaktır*. Bu adanmışlık kadınların hem zevki hem de kaderi gibidir. Böyle olunca da kadınlar için

“Germaine De Staël’in Failliği ve Feminist İlişkisel Özerklik Anlayışı”
Fatma TÛTÛNCÛ

mutluluk başkasının şanı ve refahı üzerinden mümkün olmakta; benliklerinden bağımsızca yaşamak da kadınların ruhlarını yüceltmektedir (Staël, 1813: 35- 36). Bencilce kötülöklere ve en yüksek makamlara ve güçlere ulaşmaktansa, istikrarlı ve kararlı bir biçimde adanmışlık ve ilişkisellelikle mutluluk ve erdeme ulaşmak Staël tarafından olumlanmaktadır.

Kısacası Staël hem yaşam mücadelesiyle hem de kadın ve erkeklöğe ilişkin düşünceleriyle esasen erkek egemen özerklik anlayışının eleştirisini ortaya koymuş, feminist kuramcıların soyut, bencil ve kendi kendine yeten özerklik eleştirilerine alternatif oluşturmaya çalıştıkları ilişkisel özerklik anlayışının ilk adımlarını atmıştır. Benliğin toplumsal ve ilişkisel yanını görmezden gelen anlayışlara karşı toplumsal benlik anlayışını ortaya koyan feminist kuramcılar haklı çıkaracak biçimde Staël, kendi döneminde büyük kötölük olarak bencillik meselesinin erkeklikle fazlaca eklemlendiğini görmüş ve buna karşı çıkmıştır. Ancak Staël’in neredeyse benliğin silinmesine yol açacak biçimde bir adanmışlığı kadın erdemi olarak sunması konusunda dikkatli davranmamız gerekir. Ancak Staël’in kendi edimlerine baktığımızda ömrünün kendi benliğinin silinmesine direnmekle geçtiğini de görürüz. Kadınlığın olumlu niteliklerini ve erdemlerini destekleyen, onun sınırlandırılmışlığının zorluklarını gören ve her şeye rağmen kısıtlanmışlık içindeki feminen imkanları olumlamaya çalışan bakış açısı kadınların unutulmuş ve görmezden gelinmiş failliklerini ortaya koymamız açısından bizleri umutlandırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Carlson, Julie A. (2000), “Characters: Mary Wollstonecraft and Germaine de Staël”, *Modern Philology*, 98 (2):320-338.
- Code, Lorraine (2000), “The Perversion of Autonomy and the Subjection of Women: Discourses of Social Advocacy at Century’s End”, MacKenzie, Catriona and Natalie Stoljar (ed), *Relational Autonomy: Feminist Perspectives on Autonomy, Agency, and the Social Self*, içinde, Oxford University Press, New York and Oxford.
- Craiutu, Aurelian (ed.) (2008), *Considerations on the Principal Events of the French Revolution, Germaine de Steal*, Liberty Fund, Indianapolis.
- Elster, Jon (2008), *Ekşi Üzümler: Rasyonalitenin Altüst Edilmesi Üzerine Çalışmalar*, Metis, İstanbul.
- Folkenflik, Vivian (1987), *An Extraordinary Woman: Selected Writings of Germaine de Staël*, Columbia University Press, New York.
- Fontana, Biancamaria (2016), *Germaine de Staël: A Political Portrait*, Princeton University Press, Princeton.
- Friedman, Marilyn (2000), “Autonomy, Social Disruption and Women”, MacKenzie, Catriona and Natalie Stoljar (ed), *Relational Autonomy: Feminist Perspectives on Autonomy, Agency, and the Social Self*, içinde, Oxford University Press, New York and Oxford.
- Gooden, Angelica (2007), “The Man-Woman and the Idiot: Madame de Staël’s Public/Private Life”, *Forum for Modern Language Studies*, 43 (1):34-45.
- Goodman, Dena (1992), “Public Sphere and Private Life: Toward a Synthesis of Current Historiographical Approaches to the Old Regime”, *History and Theory*, 31 (1):1-20.
- Goodman, Dena (1989), “Enlightenment Salons: The Convergence of Female and Philosophy Ambitions”, *Eighteenth-Century Studies*, 22 (3):329-350.
- MacKenzie, Catriona and Natalie Stoljar (ed) (2000), *Relational Autonomy: Feminist Perspectives on Autonomy, Agency, and the Social Self*, Oxford University Press, New York and Oxford.
- Mason, Amelia Gene (1891), *The Women of the French Salons*, New York, The Century Co, the De Vinne Press, Cornell University.
- Sluga, Glenda (2015), “Madame de Staël and the Transformation of European Politics, 1812-17”, *The International History Review*, 37 (1):142-166.

“Germaine De Staël’in Failliğı ve Feminist İlişkişel Özerklik Anlayışı”
Fatma TÛTÛNCÛ

Staël, Madame de, (2000), *Selected Correspondence*, düzenleyen Georges Solovieff, ed. Kathleen Jameson-Cember, Springer Science Business Media, B. V.

Staël, Barones Holstein (1813), *Germany* 1. cilt, London, John Murray, Albemarle Street.

Stoljar, Natalie (2015), “Feminist Perspectives on Autonomy”, Edward N. Zalta (ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2015/entries/feminism-autonomy/>>.

Veltman, Andrea ve Mark Piper (ed) (2014), *Autonomy, Oppression, and Gender*, Oxford University Press, Oxford ve New York.